

İsrail'in Nükleer Silahların Yayılmasını Önlemeye Yönelik Uyguladığı Zorlayıcı Yöntemler Üzerine Bir İnceleme An Examination of Israel's Coercive Methods to Prevent Nuclear Proliferation

Kahraman SÜVARİ¹

¹ Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Manisa Türkiye.
Manisa Celal Bayar University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and International Relations, Manisa, Türkiye.

ÖZ

İsrail'i ulusal güvenliğini korumak bağlamında endişelendirecek en önemli gelişmelerden biri bölgede nükleer silahlanmanın gerçekleşmesidir. Özellikle İsrail'in varlığını kabul etmeyen devletlerin nükleer silahlanma yeteneklerini elde etmesi hem İsrail'in bölgede elinde tuttuğu nükleer güç tekelini kırarak hem de İsrail açısından varoluşsal tehdit olarak değerlendirilebilecek bir durum oluşturacaktır. Böyle bir durumun yaşanmaması için İsrail, nükleer silahların bölgede yayılmasını önlemek amacıyla çeşitli yöntemler uygulamaktadır. Bu çalışmada, İsrail'in rakiplerinin nükleer silahlanmasını engellemek için hukukten tartışmalı olan bu zorlayıcı yöntemler incelenmiştir. Bu yöntemler arasında çeşitli bilim insanlarına yönelik düzenlenen suikast eylemleri, nükleer alt yapıyı kullanılamaz hâle getirmek için yapılan sabotaj ve bombalı saldırılar, nükleer tesisleri komple yok etmek için icra edilen askerî hareketler ve nükleer çalışmaların programsal düzeyde zarar görmesi için siber saldırı düzenlenmesi gibi çeşitli askerî ve istihbarat faaliyetleri yer almaktadır. Çalışmada İsrail'in bölgede düşman aktörlerin nükleer çalışmalarını engellemek için birtakım zorlayıcı eylemler icra ettiği, uluslararası hukuk ve meşruiyet açısından oldukça tartışmalı olan bu tür faaliyetlerin hedef ülkenin nükleer programını çoğunlukla durduramasa da yavaşlattığı sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, çalışmanın bulguları İsrail'in nükleer tekelini sürdürmek, güvenliğini sağlamak ve stratejik alanını genişletmek için düşman olarak algıladığı devletlerin nükleer faaliyetlerine zarar vermek amacıyla benzeri eylemleri uygulamaktan vazgeçmeyeceğine işaret etmektedir.

ANAHTAR KELİMELER

İsrail | Nükleer Silahların Yayılması | Uluslararası Güvenlik | Orta Doğu

ABSTRACT

One of the most significant developments concerning Israel's national security is the proliferation of nuclear weapons in the region. The acquisition of nuclear weapons by states that reject Israel's existence would not only break Israel's nuclear power monopoly in the region but also pose an existential threat to Israel. To prevent such a situation, Israel employs various methods to stop the proliferation of nuclear weapons in the region. In this study, Israel's use of these legally controversial coercive methods to prevent the nuclearization of adversaries was examined. These methods encompass various military and intelligence activities including assassinations of various scientists, sabotage and bomb attacks to render the nuclear infrastructure unusable, military operations to completely destroy nuclear facilities, and cyber attacks to damage nuclear studies at a programmatic level. The study concludes that Israel has engaged in a number of coercive actions to prevent the nuclear activities of hostile actors in the region. These actions, which are highly controversial in terms of international law and legitimacy, have often slowed down, if not stopped, the target country's nuclear program. Moreover, the findings of the study indicate that Israel will not give up on implementing similar actions to undermine the nuclear activities of states it perceives as enemies in order to maintain its nuclear monopoly, ensure its security, and expand its strategic area.

KEYWORDS

Israel | Proliferation of Nuclear Weapons | International Security | Middle East

Atıf | Citation: Süvari, K. İsrail'in nükleer silahların yayılmasını önlemeye yönelik uyguladığı zorlayıcı yöntemler üzerine bir inceleme. SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi, 36(1), 91-117. <https://doi.org/10.54078/savsad.1766095>

Sorumlu Yazar | Corresponding Author: Kahraman SÜVARİ
kahraman.suvari@cbu.edu.tr

Geliş Tarihi | Received 15.08.2025
Kabul Tarihi | Accepted 13.01.2026
Yayın Tarihi | Publication Date 30.06.2026

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

Giriş

Küresel sistemin ana aktörleri olarak kabul edilen devletler, sistem içerisinde güvenliklerini sağlayarak varlıklarını sürdürmek için çeşitli stratejiler geliştirirler. Devletlerin yürütmeye çalıştıkları bu güvenlik stratejilerinin amaçlarından biri özellikle bölgelerinde düşman olarak algıladıkları aktörler ile oluşturulan güç dengesinin aleyhlerinde bozulmasını engellemektir. Devletler bu doğrultuda ortaya koydukları stratejik hedefleri de geliştirdikleri birtakım taktiksel eylemler ile uygulamaya çalışırlar.

Ulusal güvenliğini korumak için çevre aktörlere yönelik çeşitli stratejik ve taktiksel uygulamalar gerçekleştiren aktörlerden biri de bölgesinde hem var olmaya hem de varlığını kabul ettirmeye çalışan İsrail devletidir. Bölgesel ve küresel düzeyde jeostratejik öneme sahip bir coğrafyada konumlanan İsrail'i güvenliğini yönelik tehdit olarak endişelendirecek en önemli gelişmelerden biri bölgede düşman aktörler nezdinde ortaya çıkabilecek olası bir nükleer silahlanmadır. Özellikle İsrail'in varlığını kabul etmeyen devletlerin nükleer silahlanma yetenekleri elde etmesi hem İsrail'in bölgede elinde bulundurduğu nükleer güç tekelini kıracak hem de İsrail açısından varoluşsal tehdit olarak değerlendirilebilecek bir durum oluşturacaktır. Böyle bir durumun yaşanmaması için İsrail, nükleer silahların bölgede yayılmasını önlemek amacıyla çeşitli zorlayıcı eylemler uygulamaktadır. Bu çalışmada İsrail'in uyguladığu ve özellikle hukuki açıdan tartışmalı bu yöntemler incelenmiştir. Çalışmada, "İsrail çevresinde nükleer silahların yayılmasını önlemek için hangi hukuk dış yöntemlere başvurmaktadır? İsrail'in başvurduğu bu yöntemler neden uluslararası hukuk açısından sorunlu görölmektedir? Çevre devletlerin nükleerleşme sürecinden vazgeçmeleri için uygulanan bu stratejik ve taktiksel yöntemler hedef aktörün programını nasıl etkilemiştir?" sorularına açıklık getirilmesi amaçlanmıştır.

İsrail'in bulunduğu bölgede başka bir nükleer gücün ortaya çıkmasını engellemeye yönelik çabalarını içeren çeşitli çalışmalar literatürde yer almaktadır (Braut-Hegghammer, 2011; İçöz, 2023; Lobell, 2020; Reiter, 2005; Snyder, 1983; Talbot, 2023; Tamsett, 2004). Ancak nükleer silahların yayılmasına karşı alınan önlemler dahilinde İsrail'in uyguladığu bu eylemlere ilişkin kapsamlı çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu görölmektedir. Söz konusu çalışmalar çoğunlukla bölgede nükleer silahların yayılması ile mücadelede İsrail'in uyguladığu önleyici askerî saldırıları incelemeye ilişkindir. İsrail'in nükleer silahları engellemek için ortaya koyduğu eylemlere dair en kapsamlı araştırmalardan biri Gregory Koblenz'in (2011) "Coercive Nonproliferation: Israel's Use of Coercive Diplomacy to Prevent the Proliferation of Weapons of Mass Destruction" başlıklı çalışmasıdır. Koblenz, İsrail'in yaptığu bu tür eylemlere araştırmasında yer vermekle birlikte bu eylemlerin hukuksal açıdan sorgulanabilir nitelikte olduklarından bahsetmemiştir. Bu çalışmada ise güncel veriler ışığında İsrail'in bölgede düşman olarak tanımladığu devletlerin nükleer programlarını engellemek için ortaya koyduğu yöntemler incelenirken hukuksal açıdan da irdelenmiştir.

Çalışma kapsamında bulguların elde edilmesi için açık kaynaklardan yararlanılmıştır. İsrail yönetimine ilişkin resmî söylemler birincil kaynak; görüşler, akademik çalışmalar ve raporlar da ikincil kaynak olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmada ilk olarak İsrail'in çevresinde gerçekleşecek olası nükleer silahlanmaya karşı ortaya koymaya çalıştığı stratejik anlayış tartışılmıştır. Özellikle bölgede İsrail'in varlığını kabul etmeyen herhangi bir aktörün nükleer silah elde etmesi sadece İsrail'in varlığına yönelik doğrudan bir tehdit oluşturmayacak aynı zamanda İsrail'in güvenliğini artırmak ve mevcut konumunu güçlendirmek amacıyla bölgesel düzeni şekillendirmeye ilişkin çabalarını da sekteye uğratabak bir gelişme olacaktır. Böyle olası bir durumun engellenmesine ilişkin anlayış ise 1980'lerin başında İsrail'in o dönemki Başbakanı Menachem Begin tarafından ortaya konan Begin Doktrini ile ön plana çıkmıştır. Çalışmada daha sonra İsrail'in 1970'lerde elde ettiği nükleer kapasitesine dayalı stratejik g üstünlüğünü korumak amacıyla vre aktörlere yönelik icra ettiği çeşitli taktiksel eylemler incelenmiş ve uluslararası hukuk ekseninde tartışılmıştır. Düşman olarak algıladığı devletlerin askerî amaçla kullanacağı dşuncesiyle yürüttükleri nükleer programlarını engellemek için İsrail'in uluslararası hukuk açısından tartışılabilir nitelikte birtakım taktiksel yöntemler uyguladığı grlmektedir. Bu yöntemler arasında çeşitli bilim adamlarına düzenlenen suikast eylemleri, nükleer alt yapıyı kullanılamaz hâle getirmek için yapılan sabotaj ve bombalı saldırılar, nükleer tesisleri komple yok etmek için icra edilen askerî hareketlar ve nükleer çalışmaların programsal düzeyde zarar görmesi için siber saldırı düzenlenmesi gibi çeşitli askerî faaliyetler ve istihbarat faaliyetleri yer almaktadır. Çalışmanın son kısmında elde edilen bulgulara ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmada İsrail'in bölgede düşman aktörlerinin nükleer çalışmalarını engellemek için bir takım zorlayıcı eylemler icra ettiği; uluslararası hukuk ve meşruiyet açısından oldukça tartışmalı olan bu tür faaliyetlerin ise hedef ülkenin nükleer programını çoğunlukla durduramasa da yavaşlatmasına sebep olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, çalışmada elde edilen bir diğer bulgu da düşman olarak algıladığı devletin nükleer programını durduramasa da bölgedeki nükleer tekeline sürdürmek, güvenliğini sağlamak ve stratejik alanını genişletmek amacıyla İsrail'in benzer eylemleri uygulamaya devam edeceğine işaret etmektedir.

Nükleer Silahların Yayılmasına Karşı İsrail'in Duruşu

Yahudi kimliğini merkeze alan Siyonist düşünce zerine, Arap nüfusun çoğunlukta olduğu Orta Doğu'da inşa edilen İsrail Devleti'nin bölgede öncelikle devlet ve millet olarak varlığını koruma ve kabul ettirme çabası, kuruluşundan bu yana izlediği güvenlik politikalarının temelini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda İsrail, güvenlik endişesi olarak algıladığı tehditleri caydırmak ve gerekirse bu tehdit unsurlarını yok etmek gibi çeşitli savunma stratejileri uygulamaktadır. Güvenliğini korumaya yönelik uyguladığı bu stratejilerden biri de bekasına tehdit olabilecek risk faktörlerini önceden ortadan kaldırmaktır. Bir diğer ifadeyle, askerî faaliyetler ve istihbarat faaliyetleri etkin bir şekilde kullanılarak güvenlik risklerini ortadan kaldırmaya yönelik önleyici eylemlerde bulunmak İsrail tarafından uygulanan ülke güvenliğini sağlamaya yönelik savunma stratejileri arasında yer almaktadır.

Nüfus ve ülkenin yüzölçümü gibi jeostratejik sınırlılıklar bağlamında bölgede düşman olarak konumlandırığı birçok devlete kıyasla oldukça dezavantajlı bir pozisyonda olan İsrail için varoluşsal tehdit olarak endişe yaratabak en önemli durumlardan biri, bölgede kitle imha silahlarının yayılması ve kitlesel zaiyata yol

açabilen bu tür silahların İsrail'e karşı kullanılmasıdır. Bu tür silahlar arasında en tehlikelisi olarak değeriendirilen; kullanıldığında korkunç bir yıkıma ve geri dönülemez şekilde kalıcı hasara yol açan nükleer silahların bölgede başka devletler tarafından temin edilmesi daha önce Holokost gibi soykırım yaşıyan bir topluma sahip İsrail için varoluşsal düzeyde bir tehdit olarak değeriendirilmektedir. Bununla birlikte, bölgede stratejik üstünlüğü elinde tutmak, kendisine yönelik güvenlik tehditlerini en üst düzeyde caydırmak ve savunma stratejisini daha bağımsız olarak uygulamak amacıyla nükleer silahlanmaya giden İsrail, bölgedeki nükleer güç tekeli 1960'ların sonunda ele geçirmiştir. Konu ile ilgili İsrail'in nükleer silah programı üzerine en kapsamlı araştırmalardan birini yapan Avner Cohen, İsrail'in 1967 Haziran'ında gerçekişen Altı Gün Savaşı'ndan önce teknik açıdan nükleer kapasiteye sahip olduğunu iddia etmektedir (Cohen, 1998, ss. 273-275). Ancak İsrail yönetimi nükleer kabiliyetleri konusunda açık bir duruş sergilemek yerine nükleer bir güç olduğunu resmî olarak söyleme konusunda belirsizlik politikası izlemeyi tercih etmiştir. İsrail, nükleer stratejik seçenek olarak izlediğı belirsizlik politikası çerçevesinde nükleer silaha sahip olduğunu ne kabul etmekte ne de inkâr etmektedir ve aynı zamanda bölgede nükleer silahları uygulamaya koyan da olmayacaktır (Cohen, 2011, s. 187; Israeli, 2015). Bu belirsizlik politikası dahilinde İsrail hem düşman aktörlerin olası saldırı eylemlerine karşı caydırıcı gücünü gösterebilmekte hem de çevre devletleri kendi nükleer silah gücünü elde etmeye teşvik etmemektir (Cohen & Miller, 2010, ss. 30-32). İsrail'in yürüttüğü bu nükleer belirsizlik politikasının iki ayağı bulunmaktadır. Bir ayağı, nükleer silah çalışmalarının teknik ilerlemesi ile ilgilidir. Nükleer programına 1950'lerde başladığı bilinen İsrail'in 1960'ların sonlarında nükleer silaha sahip olduğu düşünülse de tam olarak ne zaman nükleer silah geliştirdiğı konusunda bir netlik oluşmamaktadır. Bunun en önemli nedeni, nükleer silahlanma sürecinin en önemli basamaklarından biri olan halka açık ve resmî düzeyde nükleer silah denemesinin gerçekiştirilmemiş olmasıdır. Örneğın, 1979 yılında Pasifik açıklarında nükleer denemeye benzer ve İsrail tarafından gerçekiştirildiğı düşünölen bir patlama gerçekişmiş (Cohen & Burr, 2016) ancak İsrail Devleti böyle bir deneme gerçekiştirdiğine dair bir açıklamada bulunmamıştır (Kristensen & Korda, 2022). Belirsizlik politikasının diğeri bir ayağı da İsrail'in diplomatik söylemlerinde yer almaktadır. Bu çerçevede, İsrail resmî olarak yaptığı açıklamalarda nükleer silaha sahip olduğunu ne kabul etmekte ne de inkâr etmektedir. Örneğın, 2011 yılında CNN haber kanalına röportaj veren dönemin başbakanı Benjamin Netanyahu, İsrail'de nükleer silah var mı sorusuna "Ortadoğı'ya nükleer silah getiren ilk ölkö olmayacağımıza dair uzun zamandır devam eden bir politikamız var ve bu değışmedi" şeklinde cevap vermiştir (Transcripts - Piers Morgan Live One-on-One with Prime Minister Benjamin Netanyahu, 2011). Ancak tüm bu belirsizlik politikasına ve söylemlerine rağmen konuya dair yapılan araştırma ve çalışmalarda İsrail nükleer silaha sahip devletler arasında kabul edilmektedir. Örneğın, Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsünün (SIPRI) 2024 yıllık raporunda İsrail'in nükleer durumu ile ilgili "İsrail, uzun süredir sürdürdüğü nükleer belirsizlik politikasını sürdürüyor ve nükleer silahlarının sayısı ve özellikleri konusunda önemli bir belirsizlik yaratıyor" şeklinde ifade yer alsada İsrail diğeri nükleer silaha sahip devletler ile birlikte değeriendirilerek elinde bulundurduğu nükleer savaş başlığının yaklaşık 90 olduğu belirtilmiştir

(Kristensen & Korda, 2024).

İsrail'in nükleer silahlanmaya gitmesi, mevcut konvansiyonel ve olası nükleer tehditleri caydırmak için önemli bir stratejik hamle olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, İsrail, çevresinde ortaya çıkabilecek nükleer silahlanma risklerini de bu türden faaliyetleri önlemeye çabalayarak kontrol altına almaya çalışmaktadır. Böylece İsrail hem bölgede nükleer düzeyde stratejik üstünlüğü kaybetmeyecek hem de ikinci bir Holokost tehdidi altında yaşama olasılığının da önüne geçmiş olacaktır.

İsrail'in düşman devletler düzeyinde bu tür faaliyetleri nükleer kapasiteye sahip olmadan önce de engellemeye çalıştığı söylenebilir. Örneğın, 1960'larda Mısır'ın balistik füze programını durdurmak için çeşitli karşı eylemlerde bulunmuştur (Koblentz, 2011). İsrail'in diğer devletlerin nükleer güç olmalarını engelleme konusundaki duruşuna yönelik anlayışı 1980'lerin başında iktidarda olan Menachem Begin tarafından uygulanarak ortaya konmuştur. İsrail 1981 yılının Haziran ayında Irak'ın nükleer reaktörüne Bağdat Yönetimi'nin nükleer bombaya ulaşmasını engellemek için hava saldırısı düzenlemiştir. Daha sonra Begin Doktrini olarak anılacak bu stratejik güvenlik politikasında "İsrail Devleti'ni yok etmeyi amaçlayan herhangi bir bölgesel düşmanın, başta nükleer silahlar olmak üzere, kitle imha silahları elde etmesine izin verilmeyeceğı" belirtilmektedir (Talbot, 2023). Dönemin savunma bakanı Ariel Şaron da 1981 yılının Aralık ayında yaptığı açıklama ile doktrinin içeriğini şu şekilde dile getirmiştir:

İsrail nükleer silahların geliştirilmesini göze alamaz. Bizim için bu bir terör dengesi meselesi değil, bir hayatta kalma meselesidir. Bu nedenle böyle bir tehdidi başlangıcında engellememiz gerekecektir. (Ha'aretz (Israel) Reported in FBIS akt. Snyder, 1983, s. 58)

2025 yılının Haziran ayında İsrail tarafından İran'ın nükleer tesislerine yönelik gerçekleştirilen askerî saldırılara dair yaptığı açıklamada Başbakan Benjamin Netanyahu benzer bir söylem kullanarak İran'ın nükleer silaha sahip olma eşiğine yaklaştığını ve bunun İsrail için kabul edilemez nitelikte bir tehdit olduğunu belirtmiştir (Sharon, 2025; Prime Minister of Israel, 2025).

Bununla birlikte bölgede İsrail'in nükleer vuruş gücü konusunda tek aktör olması, nükleer caydırıcılığın vermiş olduğu güvenle İsrail'e çevresine dair nüfuzunu genişletme olanağı vermekte ve bölgede daha serbest hareket etme imkânı da sağlamaktadır. Günümüze kadar süren İsrail'in Gazze saldırılarıyla bağlantılı olarak İsrail'in nükleer politikasını değerlendiren eski Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hükümet yetkilisi Douglas MacGregor, İsrail'in hareket özgürlüğünü sürdürmesi için bölgede üstün olması gerektiğini düşünerek nükleer silah üzerindeki tekeli sürdürmek istediğini belirtmiştir. Macgregor'a göre aksi bir durum İsrail'i, düşman olarak algıladığı komşularıyla iletişim kurmaya, sorunları müzakere etmeye ve uyumlu ilişkiler kurmaya zorlayacaktır (Barrett, 2025).

Nükleer silahlanmaya dair bu stratejik anlayış çerçevesinde Tel Aviv yönetimi, düşman devletlerin nükleer faaliyetlerini engellemek için özellikle bireysel düzeyde çeşitli eylemlerde bulunmaktadır. Bu noktada İsrail'in neden özellikle diplomatik müzakereler üzerinden düşman devletlerin nükleerleşme çabalarını engellemeye

gitmediği sorulabilir. İsrail'in diplomatik düzeyde söz konusu devletlerin nükleer davranışlarını etkileme konusunda hareket alanı hem bireysel hem de uluslararası toplum nezdinde oldukça kısıtlıdır. Bireysel düzeyde ele alındığında İsrail'in düşman aktörlerle diplomatik ilişkileri oldukça sınırlıdır. İsrail Devleti, 1948 yılında kurulduğundan beri Arap devletleri tarafından diplomatik olarak izole edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda, Suriye, Irak gibi bölgenin önemli Arap devletleri İsrail'i resmî olarak tanımaya yanaşmamaktadır. Diğer taraftan, İsrail'in bölgede nükleer silahsızlanma konusunda uluslararası toplum üzerinden hareket etmek istememesinin en büyük nedeni de uluslararası nükleer silahların yayılmasını önleme rejimine yönelik yaklaşımı ile ilgilidir. Nitekim İsrail nükleer silahların engellenmesine yönelik çabaların temel kurumsal yapısı olan Nükleer Silahların Yayılmasının Önlemesi Antlaşması'na (NPT) Antlaşma 1970 yılında yürürlüğe girdiğinden beri taraf olmayı kabul etmemektedir. İsrail'in bu tutumu uluslararası toplumun birçok üyesi tarafından eleştiri odağı olmaktadır.

Bu bağlamda diplomasi dışı zorlayıcı eylemler üzerinden hareket eden İsrail'in nükleer silahlanma ile mücadelesinin temelini sahip olduğu dışsal ve içsel kabiliyetler oluşturmaktadır. İsrail'in ittifak güçlerini kullanması dışsal kabiliyetler olarak değerlendirilebilir. Örneğın, bölgede nükleer silahların yayılmasının önüne geçmek isteyen İsrail, Orta Doğu bölgesine stratejik silah teknolojisi ve uzmanlığı sağlayan başlıca tedarikçiler arasında yer alan Avrupa ülkeleri, Rusya ve Çin üzerinde nüfuzunu kullanması için ABD ile olan "özel ilişkisinden" yararlanmıştır (Koblentz, 2011).

İsrail'in kendi imkânları üzerinden bölgesinde nükleer silahlanma ile mücadele etmesinin diğer yolu da içsel kabiliyetlerini kullanmasıdır. Bu noktada içsel kabiliyetler İsrail'in elinde bulunan askerî savunma ve saldırı ile istihbarat ve karşı istihbarat kapasiteleri içermektedir. Özellikle İsrail'in içsel kabiliyetlerini kullanarak nükleer silahların bölgede yayılmasını önlemeye yönelik ortaya koyduğu çabalar bu çalışmanın ana odağını oluşturmaktadır.

İsrail'in Nükleer Silahların Yayılmasını Önlemeye Yönelik Uyguladığı Zorlayıcı Önlemler

İsrail'in çevresindeki devletlerin nükleer programlarını engellemek amacıyla ortaya koyduğu taktiksel yöntemler ile hedef devletin nükleer programında yer alan yetişmiş personelin ve fiziksel unsurların zarar görmesinin ya da tamamen yok edilmesinin sağlanması amaçladığı söylenebilir. İsrail tarafından nükleer faaliyetleri önlemek amacıyla uygulanan taktiksel eylemler içerisinde nükleer program dahilinde önemli pozisyonda yer alan bilim adamlarına yönelik suikast düzenleme, nükleer tesislerin fiziksel açıdan zarar görmesi için sabotaj ve siber sabotaj eylemleri gerçekleştirme ve askerî bombardıman yer almaktadır.

Nükleer Bilim İnsanlarına Düzenlenen Suikastlar

Ulusal güvenliğe tehdit olarak görölen kişilerin suikast yoluyla öldürölmeleri tarih boyunca devletlerin güvenliklerini korumak için başvurabileceği yöntemlerden biri olmuştur. Örneğın, Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD, istihbarat birimi Merkezi Haber Alma Teşkilatı (CIA) vasıtasıyla Sovyetlere yaklaştığı düşünölen Kongo'nun

devlet başkanı Patrick Lumumba'yı suikast yoluyla öldürmüştür (Reid, 2023).

Devletlerin güvenlik endişesi olarak gördükleri figürlere karşı her ne kadar suikast düzenleme konusunda kabiliyetleri olsa da bir kişiyi ya da kişileri doğrudan öldürmeyi hedefleyerek saldırı düzenlemek uluslararası hukuk açısından oldukça tartışmalıdır (Melzer, 2008). Her ne kadar kilit sivillerin öldürölmesi, genellikle bir devletin devlet dışı silahlı örgütlerinin üyelerini hedef alması anlamına gelen “hedefli öldürme”nin tipik örnekleri arasında yer almasa da (Meisels, 2014, s. 211) uluslararası hukuk bağlamında ele alındığında bir devletin başka bir devlet içindeki bireylere yönelik öldürme eylemine başvurmasının, prensip olarak, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 4. fıkrasında ifade edilen devletlerarası kuvvet kullanımı yasağı kapsamına girdiğı ve yapılan eylemin haklı gösterilebilmesi için devletlerarası meşru müdafaa durumunun veya hedefin bulunduğı devletin yetki vermesinin ya da BM Güvenlik Konseyi'nin yetkilendirmesinin gerektiğı yönünde görüşler bulunmaktadır (Melzer, 2008, s. 51). Diğeri taraftan, belirli bir bireye ya da bireylere yönelik yapılan saldırı eylemi meşru müdafaa gibi yukarıda belirtilen haklı gerekçelerden en az birine dayansa bile yapılan saldırı eyleminde bireylerin yaşam haklarından mahrum bırakılması söz konusu olduğundan uluslararası hukuka uygunluğunun insan hakları hukukuna bağılı olarak değerlendirilmesi gerektiğı de iddia edilmektedir (Melzer, 2008, s. 52). 2000'lerin başında İsrail ordusunun uluslararası hukuk şubesinin başkanı olan Albay Daniel Reisner, suikastların değerlendirilmesinde savaş ve barış olmak üzere iki farklı durumun göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir (“We view people who attack us as legitimate targets”, 2001). Reisner'in bu yaklaşımı savaş ya da silahlı çatışma durumunda hedefli öldürme ya da suikast eylemlerinin gerçekleştirilmesi meşru olarak değerlendirilebilir mi sorusunu düşündürmektedir. Silahlı çatışma hukuku olarak da adlandırılan Uluslararası İnsancıl Hukuk'un temel belgelerinden olan 2 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokollerinde doğrudan suikast ya da hedefli öldürme ile ilgili bir maddenin yer almadığı görölmektedir. Ancak silahlı çatışma sırasında özellikle sivillerin hedef olamayacağı açık bir şekilde belirtilmektedir. 1977 yılında kabul edilen Ek 1 Protokolü'nün 51. Maddesinde “Sivil halk ve bireysel olarak siviller, askerî operasyonlardan doğan tehlikelere karşı genel bir korumadan yararlanacaklardır” yer alan ifade ile 52. Maddede yer alan “Saldırıları sadece askerî hedeflerle sınırlı olacaktır” ifadede saldırının şekline bakılmaksızın hedefin içeriğı açık bir şekilde sınırlandırılmıştır (Yamaner vd., 2009, ss. 213–215). Diğeri taraftan, Savaş Hukuku Uzmanı Michael N. Schmitt ise bir diğeri Savaş Hukuku Uzmanı olan Hays Parks'ın değerlendirmeleri temelinde yaptığı çalışmada suikast eyleminin haince öldürme eylemi olarak değerlendirilebileceğini ve Ek Protokolün 37. Maddesi'nde silahlı çatışma sırasında düşmana karşı “hainlik” eylemi gerçekleştirmenin yasak olduğunu belirtmektedir (Schmitt, 2021). Notre Dame Üniversitesi Hukuk Profesörü Mary Ellen O'Connell ise suikastları niteliğine, niyetine bakılmaksızın, her koşulda hukuka aykırı bir eylem olarak ele almıştır (O'Connell, 2024).

İsrail de kurulduğundan beri çeşitli amaçlarla hedefli öldürme ya da suikast yöntemini kullanmaktan çekinmeyen devletlerden biridir. Örneğın, İsrail 1948'de henüz bir devlet olarak ortaya çıkarken Birleşmiş Milletler (BM) müzakerecisi

Folke Bernadotte, ileride İsrail başbakanı da olacak olan Yitzhak Shamir'in de yer aldığı Lehi çetesi tarafından öldürölmüştür (Pletka, 2025). Eski bir CIA operasyon görevlisi olan Robert Baer, suikast düzenlemenin İsrail'in ulusal politikalarının bir parçası olduğunu belirterek İsrail'in bu tür eylemlere rahatlıkla başvurabildiğini işaret etmiştir (Younes, 2018).

Devletlerin düşman hedeflere yönelik suikast girişiminde bulunmalarının gerekçelerinden biri, yabancı hükümetler tarafından doğrudan yapılan saldırılar, planlanmış veya olası terör eylemleri gibi ulusal güvenliğe son derece zararlı sayılabilecek eylemlerin önlenmesidir (Richelson, 2002). Bu türden bir önleme eylemi doğrudan bir uyarı olmadığında, iki nedenden dolayı gerçekleştirilebilir: Bunlardan ilki uyarının her zaman garanti edilmediğı bilgisi ile ilgilidir. İkincisi ise özellikle nükleer veya biyolojik silahların kullanımı söz konusu olduğunda caydırıcı bir başarısızlığın oldukça kapsamlı şekilde zarar verici sonuçlarının olmasıdır (Richelson, 2002). İsrail'in istihbarat ve karşı-istihbarat kabiliyetlerini kullanarak çevresindeki devletlerin nükleer programlarını tamamlamalarını engellemek için uyguladığı suikast saldırıları ulusal güvenliği tehdit edici olası gelişmelerin önlenmesine yönelik eylemler kategorisinde gösterilebilir.

Begin doktrini ile stratejik hedeflerini açıkça ortaya koyan İsrail, çevresinde nükleer silahların yayılmasını önlemek için nükleer programlarda önemli görevler üstlenen yetişmiş ve sorumlu personellerin hedefli olarak öldürölmeleri konusunda girişimler gerçekleştirmiştir. Bölgede nükleer programıyla İsrail için tehdit oluşturan ölkelerin başında Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak gelmekteydi. 1980'lerin başında askerî amaçlı kullanacağı düşüncesiyle Irak'ın nükleer programını durdurmak için İsrail'in başvurduğu yöntemlerden biri programda yer alan kilit personellerin hedeflenerek öldürölmesi olmuştur. Program dahilinde yer alan bazı Iraklı nükleer bilim insanları ölkede dışındayken gizemli koşullar altında öldürölmişlerdir. Bu durum Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in de dikkatini çekmiş olacak ki söz konusu nükleer bilim insanlarının Irak'tan ayrılmalarını yasaklayan bir uygulama çıkarmıştır (The death of a nuclear dream, 2006). Ancak alınan önlemlere rağmen Irak'ın nükleer çalışmalarında rol oynayan bazı isimler çeşitli nedenlerle şüpheli bir şekilde hayatlarını kaybetmişlerdir. Bu ölümlerin arkasında her ne kadar İsrail sorumluluğı kabul etmese de İsrail istihbarat servisi Mossad'ın olduğu iddia edilmektedir (Peck, 2012). Bu saldırılar arasında Irak nükleer programında önemli bir pozisyonda görev yapan Mısırlı fizikçi Yahya al-Mashad ile inşaat mühendisi ve Irak'ın nükleer tesislerinin inşa edilmesi ile ilgili programda görev yapan Iraklı Abd al-Rahman Rasoul'un İsrail istihbaratı tarafından öldürölmeleri gösterilebilir (Bergman, 2018, ss. 343-361). Örneğın, İsrail istihbaratının hedefinde olan Al Mashad 1980 yılının Haziran ayında Paris'teki bir otel odasında kimi kaynaklara göre İsrail gizli servisi Mossad Ajanları tarafından dövölerek ya da bıçaklanarak öldürölümüştür (Bergman, 2010; Claire, 2004, s. 63). Nükleer proje için binaların inşasından sorumlu bir inşaat mühendisi olan Rasoul'un ise ölümünden sonra yapılan otopsi sonucunda vücudunda garip bir virüs tespit edilmiştir. Nitekim kendisi iddiaya göre zehirlenerek öldürölümüştür (Snider, 2020). Diğer taraftan, programda yer alan bir başka önemli bir isim olan Iraklı nükleer bilimci Salman Rashid al-Lami 9 Haziran 1981 tarihinde bilinmeyen bir virüs nedeniyle Cenevre'de ölü bulunmuştur (The death of a nuclear dream,

2006). Ancak Rashid al-Lami'nin ölümü ile İsrail arasında bir bağlantının olduğuna ilişkin resmî bir belge ya da açıklama bulunmasa da Bergman (2018, ss. 343-361) Lami'nin ölümünün arkasında İsrail gizli servisi Mossad'ın olduğunu iddia etmiştir.

Bununla birlikte, Irak'ın nükleer bilim insanlarına yönelik İsrail'in gerçekleştirdiği suikast eylemleri hedeflenen yetişmiş personelin öldürölmesi konusunda sonuç getirse de Bağdat Yönetimi'nin nükleer programını bu gelişmelerden dolayı sonlandırmasını sağlamamıştır. Ancak bu gelişmeye rağmen İsrail bu tür eylemlerine daha sonra bölgede bir başka tehdit unsuru olarak değerdendirilecek olan İran'ın nükleer programına zarar vermek amacıyla devam edecektir.

Bölgesel düzeyde İsrail'in kendisine karşı önemli bir tehdit olarak gördüğü İran'ın nükleer çalışmalarını engellemek için nükleer program ile ilgili bilim insanlarına karşı suikast yöntemini kullandığı söylenebilir (Patrikarakos, 2012, s. 269). 2002 yılında İranlı muhalif grup Ulusal Direniş Konseyi'nin İran'ın gizli nükleer faaliyetlerine dair yaptığı açıklamalarından sonra nükleer çalışmaları ile gündeme gelen İran'daki bazı bilim insanları İsrail'in arkasında olduğu düşünölen birtakım yöntemlerle öldürölmişlerdir. Özellikle ABD ve AB'nin İran'ın nükleer faaliyetlerini durdurmaya yönelik diplomatik çabalarından istenilen sonucun alınamamasından sonra 2007 yılından bu yana nükleer programın ilerlemesine önemli katkılar sağlayabilecek İranlı bazı nükleer bilim insanları çeşitli nedenlerle hayatlarını kaybettiler. Bu öölmler ile ilgili İran özellikle İsrail'i sorumlu tutmuşur (Jedinia, 2020). Örneğinin, 2012 yılında İran'ın Natanz Uranyum Zenginleştirme Tesisi'nde çalışan Mustafa Ahmedî Roşan adlı nükleer bilim insanı, Tahran'ın merkezinden işe giderken, yoldan geçen bir motosikletlinin aracına yerleştirdiği manyetik bir bomba ile öldürölümüştür (Patrikarakos, 2012, ss. 270-71). İran'ın dini lideri Ayetullah Ali Hamaney ise nükleer fizikçinin öldürölmesinin sorumluluğunu ABD ve İsrail'e yüklemiştir ("İran intikam peşinde", 2012). Bu nükleer bilim insanlarından en önemlisi İran nükleer programında üst düzey pozisyonda yer alan Mohsen Fakhrizadeh 2021 yılında iddiaya göre İsrail istihbaratının düzenlediğı saldırı sonucunda ölmüştür. Yapılan suikast eyleminde uydu aracılığı ile kontrol edilebilen ve "yapay zekâ" teknolojisine sahip bir silahın kullanıldığı belirtilmiştir ("İran: Muhsin Fahrizade, uydudan kontrol edilen yapay zekaya sahip silahla öldürölldü", 2020). Diğder taraftan, her ne kadar açık kaynaklarda (Atwood, 2020; TOI Staff, 2021) bu suikast eyleminin İsrail tarafından yapıldığı iddia edilse de İsrail resmî olarak bu iddiaları ne doğrulamakta ne de bu konuya ilişkin argömanları inkâr etmektedir (Jedinia, 2020). Ancak ABD yönetiminde yer alan üst düzey bir yetkili, söz konusu öldürölme eyleminin arkasında İsrail olduğunu belirtmiştir (Gunerigok, 2020).

Uluslararası hukuk nezdinde meşruluğı oldukça tartışmalı olan suikast ya da devlet destekli hedefli öldürölme eylemi kapsamında nükleer bilim insanlarının öldürölmelelerinin hukuki bir tasarruf olamayacağı da belirtilmelidir. Öncelikle ifade etmek gerekir ki nükleer bilim insanları birer bilim insanı olarak sivil kategorisinde yer almaktadır. Daha önce de bahsedildiğı üzere savaş durumunda dahi sivil insanların ne şekilde olursa olsun öldürölmeleleri hukuk dışı bir eylem olarak değerdendirilmektedir. Uluslararası hukukun yanında haklı savaş teorisi

bağlamında ele alındığında da sivil bireyler olarak nükleer bilim insanlarının hedef olamamaktadır (Meisels, 2014, s. 208). Uluslararası insan hakları hukuku bağlamında değerdendirildiğinde ise İsrail'in, bu türden hedefleyerek öldürme eylemlerinde bilim insanlarının çok sayıda uluslararası düzenlemelerle kendilerine tanınan yaşam hakkını sadece ihlal etmekle kalmamakta, aynı zamanda açık bir şekilde diğer devletin toprak egemenliğiyle ilgili antlaşmaları da ihlal etmektedir (Brosius, 2013). Örneğin, Mohsen Fakhrizadeh'in öldürölmesi üzerine Uluslararası Barolar Birliği İnsan Hakları Enstitüsü IBAHRI Eş Başkanı Michael Kirby AC CMG "Bağlam ne olursa olsun, devlet aktörleri tarafından işlenen hiçbir yargısız infaz hoş görölmemelidir. Bu tür eylemler uluslararası hukuka göre yasadışdır ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 6. Maddesi'ne göre 'kimse keyfi olarak hayatından mahrum bırakılamaz'" diyerek bu tür eylemlerin meşru olarak değerdendirilemeyeceğini ifade etmiştir ("IBAHRI condemns extrajudicial killing of Iran's nuclear scientist, Mohsen Fakhrizadeh", 2020).

Diğer taraftan, 14 Haziran 2025 tarihinde İsrail Savunma Kuvvetleri'nin resmî X hesabından İran'a yönelik 2025 yılında gerçekleştirdiği saldırı ile ilgili yapılan bir paylaşımda "İran rejiminin nükleer silah programının geliştirilmesinden sorumlu 9 üst düzey bilim adamı ve uzmanın etkisiz hâle getirildiği" belirtilirken İsrail Savunma Kuvvetleri, "etkisiz hâle getirilen tüm bu bilim adamları ve uzmanlarının, İran'ın nükleer silahlarının geliştirilmesinde kilit rol oynayan kişiler olduklarını ve bu kişilerin elimine edilmesi ile rejimin kitle imha silahları elde etme kabiliyetine de önemli bir darbe vurulduğunu" ifade etmiştir. (Israel Defense Forces, 2025). Bu açıklamadan İsrail'in nükleer bilim insanların öldürölmesindeki haklı gerekçesi olarak bu insanların sivil olarak değerdendirilemeyecekleri çünkü nükleer silah üretimine katkı sağladıkları gösterilebilir. Ancak her ne kadar İran'a yönelik Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu (UAEK) tarafından yapılan denetimlerde birtakım uyumsuzluklar tespit edilmiş olsa da ("Atomic watchdog says Iran not complying with nuclear safeguards", 2025) uyumsuz olarak nitelendiren bu eylemler İran'ın nükleer enerji programını nükleer silahlanmaya yönlendirdiğini açık bir şekilde doğrular nitelikte değildir. Tahran Yönetimi de en azından bu çalışmanın yapıldığı sürece kadar nükleer silah üretimi niyetinde olmadığını, nükleer teknolojisini sadece barışıl amaçlarla kullanmak istediğini defalarca dile getirmiştir. Örneğin, İran Cumhurbaşkanı Mesud Pezeşkiyan BM Genel Kurul'a hitaben yaptığı konuşmada İran'ın hiçbir zaman nükleer bomba üretmeye çalışmadığı ve çalışmayacağını vurgulayarak söylemiştir ('Iran has never sought and will never seek to build a nuclear bomb,' President tells General Assembly, 2025). Bu bağlamda, İsrail'in bilim insanlarını öldürme eylemlerini meşrulaştırmak amacıyla ortaya koyduğu "düşmanlıkta yer aldıkları" iddiası İran'ın nükleer silah programına sahip olduğuna ya da nükleer silah elde etmeye çalıştığına dair söylemsel ifadeler ve eylemsel göstergeler ile desteklenmediğinden İsrail'in yaptığı bu öldürme eylemleri hukuksal bağlamda desteklenebilir bir nitelikte değildir. Konuya ilişkin değerdendirmelerde bulunan Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkiler Uzmanı Richard Falk da Fakhrizadeh suikastı özelinde yaptığı açıklamada söz konusu öldürme eyleminin uluslararası ilişkilerde güç kullanımını düzenleyen kabul edilebilir herhangi bir teoriyle hukuksal ve siyasal düzeyde haklı olarak gerekçelendirilemeyeceğini ve bu

sürecin uluslararası boyutta emsal olarak değerlendirilmesinin oldukça olumsuz sonuçlara yol açacağını belirtmiş ve söz konusu nükleer bilim insanının böyle bir yöntem ile öldürülmesine dair eylemin BM İnsan Hakları Konseyi tarafından birçok kere koşulsuz olarak hukuka aykırı olarak “yargısız infaz” niteliğinde kınandığını ileri sürmüştür (“Murdering nuclear scientists does not prevent proliferation, a nuclear free Middle East does”, 2020).

Bununla birlikte İran nükleer programı bu yapılan suikast eylemlerine rağmen yavaşlamış olsa da durdurulamamıştır. Ancak İsrail’in diplomasi dışında nükleer silahlanmayı durdurmaya yönelik eylemleri suikastlar ile sınırlı değildir. Nükleer programın ilerlemesinde rol oynayan yetişmiş personelin dışında nükleer materyallerin çeşitli yöntemler ile zarar görmesi de İsrail’in hedeflediği eylemler arasındadır.

Nükleer Tesislere Yönelik Sabotaj Eylemleri (Konvansiyonel ve Sibersabotaj Eylemleri)

İsrail’in düşman devletlerin nükleer faaliyetlerini durdurmak amacıyla uyguladığı hukuksal açıdan sorunlu bir başka eylem de kendi toprakları dışında yer alan nükleer tesislere ya da nükleer materyallere yönelik sabotaj eylemleridir.

Bu tesislerin değerlendirilmesi İsrail’in stratejik hedefleri açısından ele alındığında belirli yapıların ön plana çıktığı görülmektedir. Bir devletin nükleer silah geliştirebilmesi için öncelikle sahip olması gereken materyal silah amaçlı kullanılabileceği nükleer yakıttır. Bomba yapımında kullanılabilecek bu yakıtlar ise zenginleştirilmiş uranyum (HEU) ve plütonyumdur. HEU’nun elde edilmesinde kullanılan yapı uranyum zenginleştirme tesisidir. Bomba yapımında kullanılan bir diğer yakıt olan plütonyum üretebilmek için de bir nükleer programda reaktör ile birlikte yeniden işleme tesisinin olması gerekmektedir. Kısaca söylemek gerekirse, nükleer silah edinmeyi amaçlayan herhangi bir devletin nükleer programının yapısal olarak durdurulması için şu iki tesisten birinin ya da her ikisinin çalışır vaziyette inşa edilmelerinin engellenmesi gerekir: (a) bir uranyum zenginleştirme tesisi veya (b) hem bir plütonyum üretim reaktörü hem de kullanılmış yakıt yeniden işleme tesisi (Sloss, 2003, s. 43).

İsrail’in başka devletlerin nükleer tesis ya da malzemelerini kullanılamaz hâle getirmek amacıyla düzenlediği bu türden yöntemler konvansiyonel ve siber sabotaj eylemleri olarak ayrılabilir. Konvansiyonel yöntemlerde kastedilen espionaj, sahada görev yapan insan kaynaklı istihbarat ve karşı istihbarat unsurlarının kullanılması ile nükleer materyallerin kullanılamaz hâle getirilmesidir. Siber sabotaj ise gelişen teknolojilere bağlı olarak nükleer çalışmaların programsal düzlem üzerinden donanımsal olarak zarar görmelerine sebep olabilecek eylemleri içermektedir.

Bu türden eylemlerin meşruluğu ve yasallığı uluslararası hukukta tartışmalı bir konu (Haataja & Akhtar-Khavari, 2018; Tramazzo, 2023) olsa da bir başka ülkenin toprağında saldırı eylemi gerçekleştirmek hedefli öldürme fiilinde bahsedildiği gibi BM Sözleşmesi’nin 2. maddesinin 4. fıkrasında belirtilen “Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı gerek BM’nin Amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına

başvurmaktan kaçınırlar”(Birleşmiş Milletler Antlaşması, t.y.) ifadesine aykırı bir durum oluşturmaktadır.

İsrail’in konvansiyonel sabotaj eylemlerine Irak’ın nükleer programını durdurma çabaları dahilinde başvurduğu bilinmektedir. Nükleer programı çerçevesinde 1976 yılında Fransa ile nükleer iş birliği anlaşması yapan Irak’ın iki Fransız (Osirak) reaktörü satın alması Bağdat Yönetimi’nin nükleer çalışmalarını ne amaçla yürüttüğü konusunda İsrail açısından endişe yaratmıştır. Bunun nedeni Irak’ın Fransa’ya, yılda 150 kilogram plütonyum üretebilen bir gaz-grafit güç reaktörü için yaptığı talebin, elektrik üretimi veya sivil amaçlı kullanım için uygun olmamasıdır (Braut-Hegghammer, 2011, s. 108). Nükleer silahlanma amacıyla bu reaktörün kullanılabileceği düşüncesiyle hareket eden İsrail bu sevkiyatı engellemek için eyleme geçmiştir. Bu amaç doğrultusunda 6 Nisan 1979 tarihinde İsrail istihbaratı Irak’ın nükleer programını engellemek için reaktör çekirdeğinin inşa edildiği Toulon yakınlarındaki Le Seyne-sur-Mer’deki bir Fransız nükleer santralinin depolarına yönelik sabotaj eylemi gerçekleştirmiş ve böylece çekirdek imha edilmiştir (Black & Morris, 1991, ss. 333-334). Irak’ın nükleer programını en az 18 ay geciktirmiş olduğu düşünülen saldırının sorumluluğunu “French Ecological Group” adlı bir örgüt üstlenmiş olsa da şüpheler İsrail üzerinde yoğunlaşmıştır (Koven, 1979). Bununla birlikte, Stewart Steven (1981, s. XVII) yapılan sabotaj eyleminin Fransa ve Irak arasında yapılan nükleer anlaşmanın Irak’ın askerî amaçlı kullanımına hizmet edeceği düşüncesiyle anlaşmanın bozulma bahanesi yaratmak için Fransız istihbaratı tarafından gerçekleştirildiğini ileri sürmüş olsa da İsrail nükleer reaktöründe bir dönem görev yapmış İsrailli nükleer mühendis Micky Ron söz konusu sabotaj eyleminin İsrail tarafından gerçekleştirildiğini doğrulamıştır (Melman, 2021). Nitekim Bergman’ın da (2018) çalışmasında Fransa topraklarında yapılan sabotaj eyleminde Mossad’ın suikast timi olarak bilinen Bayonet Birimi’nin rol aldığını belirtmesi Ron’un ifadelerini destekler niteliktedir.

İsrail’in nükleer programını kullanarak nükleer silah geliştireceğini düşündüğü, bölgede yer alan ve tehdit olarak tanımladığı bir başka aktör olan İran da İsrail kaynaklı sabotaj eylemlerine siber düzeyde maruz kalmıştır. 2010 yılında Belarus’tan bir virüs firması daha sonra Stuxnet adı verilen bir bilgisayar solucan virüs keşfetmiştir. Oldukça karmaşık bir yapıya sahip olan bu bilgisayar virüsü İran’ın nükleer programına yönelik nükleer çalışmalarına zarar vermek amacıyla tasarlanmıştır (Çetinkaya & Terzi, 2024, s. 44). Endüstriyel kontrol sistemlerini (ICS) hedef alarak İran’ın nükleer programını sabote etmek için kullanılan virüs ile yapılan siber saldırının resmî olarak onaylanmasa da ABD ve İsrail kaynaklı olduğu düşünülmektedir (Leyden, 2012). New York Times Gazetesi yazarı David Sanger da çalışmasında söz konusu saldırıda kullanılan solucan virüsün öncelikle ABD tarafından tasarlandığını ancak operasyonun İsrail ile birlikte yapıldığını belirtmiştir (Sanger, 2012). Stuxnet siber saldırısı ile İran’ın Buşehr nükleer santrali ve Natanz uranyum zenginleştirme tesislerinin zarar görmesinin hedeflendiği ileri sürülmektedir (Çetinkaya & Terzi, 2024, s. 47; Halliday, 2010). Yapılan saldırı ile özellikle İran’ın uranyum zenginleşme çalışmalarının etkilendiği söylenebilir. Saldırıda yaklaşık 1.000 santrifüj (toplam sayının yaklaşık %10’u) imha edilmiş ve bu sebeple İran’ın nükleer programı yaklaşık bir yıl gecikmiş ancak program tamamen durmamıştır (Kamiński, 2020, s. 68). Birçok yönden öncü bir eylem olan

Stuxnet saldırısı ile siber netetik araçların kullanılarak kritik tesislerdeki alt yapının kalıcı olarak ilk kez yok edilebileceği görölmüştür. Yapılan bu siber sabotaj saldırı eylemi ABD ve İsrail'in "Olimpiyat Oyunları" adı verilen ortak düzenledikleri bir operasyon bağlamında gerçekleşmiştir (Kamiński, 2020, s. 64).

Bu sabotaj eylemlerinin uluslararası hukuk bağlamında değerlendirmesi yapıldığında öncelikle bu eylemlerde devletlerin egemenlik haklarının korunması ve iç işlerine karışmama ilkelerinin ihlalinin söz konusu olduğu görölmektedir. Örneğin, İsrail, 1979 yılında Irak'a sevkıyatı planlanan nükleer malzemeleri barındıran ve Fransa topraklarında yer alan depoyu bombalayarak Fransa'nın egemenlik haklarına doğrudan müdahale etmiştir ("Seeking to thwart Iraq's nuclear programme Israel bombed French warehouse, book claims", 2021). Bu eylemde hukuksal olarak ihlal niteliğinde ele alınması gereken bir diğer husus da söz konusu sabotaj saldırısının başka ülke sınırları içerisinde düzenlenmesinin yanında sivil bir hedefe yönelik gerçekleştirilmiş olmasıdır. Nitekim her ne kadar İsrail ve Fransa arasında savaş olmadığından konu dahilinde olmasa bile belirtmek gerekir ki sivil unsurların silahlı çatışmalarda dahi hedef olamayacakları Cenevre Sözleşmelerinin Ek Protokolün 52. Maddesi'nde "Sivil nitelikte mallar saldırı ya da misillemelere hedef olmayacaktır" ifadesi ile belirtilmiştir (Yamaner vd., 2009, s. 215).

İsrail'in İran'a ABD ile birlikte gerçekleştirdiği siber sabotaj eyleminde ise öncelikle Stuxnet olayının bir saldırı davranışı olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğinin açığa kavuşturulması gerekmektedir. Nitekim, bu konuya açıklık getirilmesi uluslararası hukuk çerçevesinde bir devletin diğer devletlerin içişlerine karışması, başka bir devlete karşı güç kullanımında ya da saldırgan eylemlerde bulunmasının uygun görölmemesi bakımından önem arz etmektedir. Uluslararası Hukuk Uzmanı David P. Fidler (Fidler, 2011) doktrin çerçevesinde bir olayın güç kullanımı veya silahlı saldırı teşkil edip etmediğini; kullanılan araçlara, verilen hasara, hasarın kapsamına, süreye, niyete ve olayı içinde bulunduğu koşullara bakılarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Bu kriterler çerçevesinde ele alındığında yapılan eylemin zarar verme amaçlı tasarlanan siber bir silah ile düzenlenen bir saldırı olduğu görölmektedir (Fidler, 2011, s. 57). Nitekim ABD ulusal güvenlik topluluğu, İran nükleer tesisine düzenlenen Stuxnet saldırısını bir siber savaş olayı olarak değerlendirmiştir (Richardson, 2011, s. 8). Alman Siber Güvenlik Uzmanı Ralph Langner da "Stuxnet'in fiziksel dünyadaki bir endüstriyel süreci yok etmeyi amaçlayan yüzde 100 yönlendirilmiş bir siber saldırı" olduğunu vurgulamaktadır (Clayton, 2010). Yol açtığı hasar ve yapılan siber sabotajın amacı göz önüne alındığında yapılan eylemin bir saldırı olarak değerlendirilmesi BM Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 4. Fıkrasında belirtilen kuvvet kullanma yasağının açıkça ihlal edildiğini göstermektedir. Diğer taraftan, yapılan siber sabotaj eyleminin açık bir şekilde uluslararası hukukta yer alan bir saldırı eylemi ya da kuvvet kullanımı olarak nitelendirilemeyeceğini ileri süren araştırmacılar da bulunmaktadır. Örneğin, James A. Lewis siber saldırıların genel olarak kuvvet kullanma olarak değerlendirilemeyeceğini, kuvvet kullanımı olarak değerlendirilseydi 2007 yılında Rusya ya da Rusya bağlantılı grupların Estonya'ya yönelik gerçekleştirdiği siber saldırıda NATO, üyesini korumak için antlaşma gereği kabul edilen 5. maddeyi işletirdi diyerek siber saldırıların kuvvet kullanma

eylemi olarak değerlendirilmesini eleştirmiştir (Zetter, 2013). Ancak konuya dair daha sonra açıklama yapan NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Karargahı Siber Bölümünden Sorumlu Genelkurmay Başkan Yardımcısı Tuğgeneral Christos Athanasiadis'in siber saldırılara ilişkin angajman kurallarının oluşmasından sonra Estonya'ya yapılan saldırının benzer şekilde günümüzde yapılacak olması durumunda NATO'nun etkili bir karşılık vereceğini belirtmesi (Bryan & Smith, 2018, s. 42) bilgi teknolojileri ve iletişim araçlarının kullanarak bir devletin diğer devlete siber uzay üzerinden zarar verici bir eylemde bulunmasının saldırı niteliğinde değerlendirilebileceğine işaret etmiştir.

Bununla birlikte her ne kadar İsrail'in karşı istihbarat ile siber kabiliyetlerine dayanarak gerçekleştirdiği bu tür operasyonel eylemler yapısal ve materyal temelinde nükleer çalışmalara zarar vermiş olsa da aktörlerin ne niyetle olursa olsun nükleer programlarını sürdürme konusunda kararlı yaklaşımlarından vazgeemelerini sağlayamamıştır. Diğer taraftan, İsrail'in rakip aktörün nükleer çalışmalarını oldukça kapsamlı şekilde sonlandırabilecek daha kapsamlı saldırı eylemlerine başvurduğu da bilinmektedir.

Nükleer Tesislere Düzenlenen Önleyici Askeri Saldırıları

Bir devletin nükleer çalışmalarına en etkili zarar vermenin yöntemi programın işleyişinde temel oluşturan ana tesisleri etkisiz hâle getirmektir. Bu tesisler çalışmada daha önce de belirtilen nükleer yakıt döngüsünün tamamlanmasında kilit rol oynayan yapıları içermektedir. Diğer taraftan, bu tesislere yapılabilecek olası askerî bir saldırının bölgesel düzeyde radyoaktif bir yayılmanın oluşmaması için belirli bir zaman aralığında olması gerekmektedir (Sloss, 2003). Tüm bu parametreler çerçevesinde İsrail, düşman devletler olarak tanımladığı Irak, Suriye ve İran'a yönelik nükleer tesislerini imha etme amacıyla "önleyici" nitelikte saldırılar düzenlemiştir.

Uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanımının meşruluğu birtakım kısıtlamalar ve koşullar eşliğinde sorgulanmaktadır (Yüksel, 2024, s. 1159). Diğer taraftan, İsrail tarafından bu saldırıların meşru-müdafaa çerçevesinde değerlendirilebileceği ileri sürülse de yapılan bu eylemler uluslararası hukuk açısından oldukça tartışmalıdır. Örneğin, İsrail 2025 yılının Haziran ayında İran'a yönelik gerçekleştirilen saldırıyı olası nükleer tehdide yönelik meşru-müdafaa olarak nitelendirirken, Uluslararası Hukuk Uzmanı Matthias Goldmann da İsrail'e yönelik yakın zamanda bir tehdit olmadığını vurgulayarak bu eylemin meşru-müdafaa çerçevesinde düşünölmeyeceğini belirtmiştir (Schaer, 2025). Bununla birlikte saldırıya maruz kalan yapılar nükleer tesis olarak düşünöldüğünde söz konusu bombalama eylemlerinin her ne kadar İsrail taraf olmasa da 2 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözlöşmeleri'nin 1977 yılında kabul edilen Ek-1 Protokolü'nün 56. maddesinde belirtilen "(...) nükleer elektrik üretim tesisleri gibi tehlike arz eden unsurlar barındıran yapılar ya da tesisler, bir saldırının, buralardaki tehlikeli unsurların salıverilmesine ve sonuç olarak, sivil halk arasında ciddi kayıplara neden olacak durumlarda, askerî hedef teşkil etseler dahi saldırıya hedef olmayacaktır" (Yamaner vd., 2009, s. 217) ifadelerine de aykırı bir durum oluşturulduğu da belirtilmelidir.

İsrail'in gerçekleştirdiği bu tür askerî saldırılardan ilki 1981 yılında Irak'ın inşa hâlinde olan nükleer reaktörüne yönelik düzenlenmiştir. Irak'ın askerî amaçlı kullanacağı düşüncesiyle nükleer programını engellemek için çalışmada daha önceki kısımlarda yer alan çeşitli taktiksel yöntemlere başvuran İsrail, söz konusu nükleer programın durdurulmasına yönelik reaktörün imha edilmesi amaçıyla 1981 yılının Haziran ayında Bağdat yakınlarında konumlanan nükleer tesis alanına operasyonel bir hava harekt düzenlemiştir (Operation Opera-- An Inside Look into one of the Most Infamous IDF Operations, 2023). ABD'nin sağladığı F-15 ve F-16 uçaklarını kullanarak İsrail'in Irak'ın Tuwaittha kentindeki Osirak nükleer araştırma reaktörüne yapılan ve "Opera Operasyonu" adıyla kodlanan saldırıda söz konusu tesis kısmen imha edilmiş ve saldırıda on Irak askeri ile bir Fransız mühendis hayatını kaybetmiştir (Israeli Attack on Iraq's Osirak 1981: Setback or Impetus for Nuclear Weapons?, 2021). Saldırının yapıldığı sırada tesis içerisinde radyoaktif materyalin bulunmaması çevresel kirlenmenin gerçekleşmesini önlemiştir. Bombalama sonucunda nükleer reaktör ciddi ölçüde hasar almıştır. Başta ABD olmak üzere birçok devlet yapılan saldırıyı kınarken İsrail saldırının Irak'ın olası nükleer tehdidini durdurmaya yönelik olduğunu iddia etmiştir (Shipler, 1981). Bununla birlikte reaktöre yapılan askerî saldırı ciddi ölçüde tesise hasar vermiş olsa da İsrail'in beklentilerinin aksine saldırılardan sonra Saddam Yönetimi'nin nükleer programını sürdürmeye çalıştığı, hatta bu saldırının Bağdat'ı nükleer çalışmalarını silahlanmaya yönlendirme konusunda daha motive ettiği de iddia edilmektedir (Braut-Hegghammer, 2011, ss. 131-132).

İsrail'in algıladığı nükleer tehditlere yönelik gerçekleştirdiği bir başka askerî saldırı ise 2007 yılında Suriye'nin başkenti şam yakınlarında yer alan Al-Kibar nükleer tesisini imha etmek amaçıyla yapılmıştır ("Israel admits striking suspected Syrian nuclear reactor in 2007", 2018). New York Times gazetesinden David Sanger ve Mark Mazzetti'nin haberine göre İsrail'in düzenlediği hava saldırısının hedefinde olan tesisin Kuzey Kore'nin nükleer silah yakıtı stokunu oluşturmak için kullandığı reaktörden esinlenerek kısmen inşa edilmiş bir nükleer reaktör olduğu iddia edilmektedir. Nitekim istihbarat raporlarına erişimi olan Amerikalı ve yabancı yetkililere göre de bu hava saldırısına maruz kalan bu tesis Kuzey Kore'nin nükleer silah yakıtı stokunu elde etmek için inşa ettiği reaktörden esinlenerek tasarlanmıştır (Sanger & Mazzetti, 2007). Suriye yönetimi, İsrail tarafından yok edilen tesisin nükleer program dahilinde bulunan bir tesis olduğunu inkâr etse de Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu tarafından yapılan çalışmalara istinaden bombalanan yapının olası bir nükleer reaktör olduğu dönemin UAEK Direktörü Yukiya Amano'nun 2011 yılında yaptığı açıklamada belirtilmiştir ("Syria 'very likely' had an unreported nuclear plant, UN agency chief says", 2011).

İsrail'in kendisine yönelik nükleer tehlikeleri yok etmek amaçıyla gerçekleştirdiği saldırıların hedefinde yer alan bir diğer ülke de İran olmuştur. İran'ın nükleer çalışmalarını durdurmak için çalışmada da üzerinde durduğumuz nükleer bilim insanlarının ldrlmeleri, siber sabotaj saldırıları gibi birçok tartışmalı eylemin İran'ın nükleer çalışmalarının engellenmesi konusunda yeterli gelmemesinden dolayı İsrail İran'ın nükleer tesislerine doğrudan askerî saldırı düzenlemeyi hedeflemiştir. Nitekim 2025 yılının Haziran ayında İran ile yaşanan çatışmada

özellikle İran'ın nükleer tesisleri hedef alınmıştır. İsrail'in saldırı düzenlediği bu tesisler arasında İran'ın nükleer programında önemli bir yapı olan ve nükleer yakıtın önemli bir kısmının üretildiği Natanz'daki uranyum zenginleştirme tesisi, İşfahan'daki bir nükleer araştırma merkezi ve oldukça korunaklı bir şekilde inşa edilen Fordov'daki nükleer yakıt zenginleştirme tesisinin bulunduğu bölge yer almaktadır (Beaumont, 2025). Bu hedeflerin etkisiz hâle getirilmesi konusunda İsrail'in yakın müttefiki olarak ABD'nin de bu saldırılarda İsrail'e destek verdiği görölmüştür (ABD, İran'da nükleer tesisleri vurdu, 2025). Nitekim ABD ordusu Fordov, Natanz ve İşfahan'daki İran'ın nükleer tesislerine yönelik hava saldırıları düzenlemiştir (Ravid, 2025). Nükleer tesislere yönelik saldırılara dair açıklama yapan İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu, söz konusu saldırıları İsrail halkının ikinci bir Holokost yaşamaması için gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. (Benjamin Netanyahu, 2025). Diğer taraftan, saldırılardan ciddi etkilenen İran ise nükleer programı dahilinde uranyum zenginleştirme faaliyetlerini sürdüreceğini beyan etmiştir. ("Iran's FM says nuclear enrichment will continue, but open to talks", 2025).

İsrail'in Irak, Suriye ve İran'a karşı nükleer tesislerine yönelik gerçekleştirdiği bu askerî saldırıları, kendi ülkesini korumak amacıyla gerekleştirdiği görölmektedir. İsrail Yönetimi 1981 yılında Irak'a yönelik düzenlediği saldırıdan sonra yaptığı resmî açıklamada "(...) Irak'ta atom bombası yapımına karşı kendimizi savunmak zorunda kaldık; Irak da bunu İsrail'e ve nüfus merkezlerine karşı kullanmaktan çekinmeyecekti (...) Bu nedenle, İsrail Hükümeti halkımızın güvenliğini sağlamak için daha fazla gecikmeden harekete geçmeye karar verdi. (...) İsrail vatandaşlarını zamanında ve elimizdeki tüm imkanlarla savunacağız" ifadelerini kullanmıştır ("Israeli and Iraqi Statements on Raid on Nuclear Plant", 1981). 2007 yılında Suriye'ye yönelik gerçekleştirilen saldırı ile ilgili olarak da Savunma Bakanı Yisrael Katz 2018 yılında sosyal medya üzerinden yaptığı açıklamada 2007'de gerçekleştirilen saldırının İsrail'in varlığını tehdit eden İran gibi ülkelerin nükleer silaha sahip olmasına asla izin vermeyeceğine dair açık bir mesaj niteliğinde olduğunu belirtmiştir (X'te Israel Katz, 2018). Bu açıklama ile İsrail'in aynı zamanda 2007 yılında gerçekleşen bu saldırı eylemini de 11 yıl sonra resmî olarak kabul etmiş olduğu da söylenebilir. Benzer söylemlerin İsrail Hükümeti tarafından 2025 yılı haziran ayında İran'a yönelik gerçekleştirilen saldırılar için de kullanıldığı görölmektedir. 13 Haziran 2025 tarihinde yapılan askerî saldırıya dair açıklamalarda bulunan Başbakan Netanyahu bu saldırının İsrail'in güvenliğini koruyacağını belirtmiştir. Bu çerçevede İsrail'in bu saldırıları uluslararası hukuk bağlamında meşru bir zemine oturtma çabasıyla "önleyici meşru müdafaa" ile gerekleştirdiği iddia edilebilir (Israeli Prime Minister Netanyahu Announces Attack on Iran, June 2025", 2025).

BM bünyesinde yer alan her devletin meşru müdafaa yolu ile kuvvet kullanım hakkı BM Sözleşmesinin 51. Maddesi ile güvence altına alınmıştır. Söz konusu maddede yer alan "İşbu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler Üyelerinden birine karşı silahlı bir saldırı olması hâlinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için gerekli önlemleri alıncaya kadar, bu üyenin bireysel veya toplu meşru müdafaa hakkını zedelemeyiz" ifade ile devletlerin meşru müdafaa hakkının sadece silahlı bir saldırı olması hâlinde

kullanabileceği belirtilmiştir (Birleşmiş Milletler Antlaşması, t.y.). Bu kapsamda İsrail'in kendi güvenliğini koruma sebebiyle başka bir devlete y6nelik askerî saldırı d6zenlemesi hukuka uygun bir eylem olarak g6r6lemez. Nitekim İsrail'in 1981 yılında Irak'ın n6kleer tesisine y6nelik ger6ekleştirdiği hava saldırısından sonra derhal toplanan BM G6venlik Konseyi 487 Nolu aldığı kararda "İsrail'in Birleşmiş Milletler S6zleşmesi'ni ve uluslararası davranış normlarını a6ık6a ihlal eden askerî saldırısını şiddetle kınanması ve İsrail'i gelecekte bu t6r eylemlerden veya tehditlerden ka6ınmaya 6ağırılması"(Resolution 487, 1981) yapılan eylemin BM s6zleşmesine uygun olmayan bir niteliğe sahip olduğu belirtilmiştir.

Ancak İsrail'in 6evresindeki devletlere y6nelik ger6ekleştirdiği bu kuvvet kullanımı durumlarında vurguladığı husus "66nleyici" bir niyetinin olmasıdır. Irak, Suriye ve İran'ın ellerindeki kabiliyetleri kullanarak n6kleer bomba elde edecekleri ve bu n6kleer silahları İsrail'e karşı kullanacakları beklentisi ile İsrail bu devletlerin tesislerine askerî operasyon d6zenlemiştir. BM S6zleşmesi'nde doğrudan yer almayan 66nleyici meşru m6dafaa, uluslararası sistemde kendiliğinden ortaya 6ıkan uluslararası 66rf ve 66det hukuku 6er6evesinde devletlere tanımlanmış bir haktır (Değdaş, 2018, s. 31). 1837 yılında ABD ve İngiltere arasında yaşanan Caroline Olayı 6zerine form6le edilen 66nleyici meşru m6dafaa doktrininde bir devletin bu gerek6e ile kuvvet kullanımında bulunması i6in kendi topraklarına karşı silahlı bir saldırıya maruz kalmış olma koşulu aranmaz. Buna karşın, daha az bir 66nlemin yeterli olmayacağı yakın bir saldırıya karşılık verdiğini g6sterebilmesi yeterlidir (Pogany, 1981, s. 416). Bu 6er6evede İsrail'in askerî saldırı eylemleri değerlendirildiğinde olası n6kleer silah geliştirilmesinin engellenmesi amacıyla d6zenlenen bu saldırıların yakın bir zamandaki bir saldırı tehdidine karşı olmadıklarından yine hukuk dışı nitelikte oldukları s6ylenebilir.

Sonu6

1960'ların sonlarına doğru n6kleer g6ce sahip olduğu d6ř6n6len İsrail, b6lgede n6kleer vuruş g6c6ne sahip ilk ve tek devlet olarak değerlendirilmektedir. İsrail'in o tarihlerden itibaren n6kleer g66 konusunda tekel olmayı s6rd6rme 6abaları en temel g6venlik politikalarından birini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda uyguladığı iki stratejik anlayıştan biri İsrail'in n6kleer silaha sahip olduğunu a6ık bir şekilde beyan etmek yerine belirsizlik politikası izleyerek n6kleer kapasiteye ulaştığını resmî olarak ne kabul ne de ink6ar etmesidir. Bu belirsizlik yaklaşımı, İsrail'e caydırıcılık g6c6 sağlarken n6kleer silahlanma konusunda b6lgedeki diğer akt6rler i6in de teşvik edici nitelik olarak değerlendirilmemektedir.

Bulunduğu b6lgede İsrail'in n6kleer silahlanma konusundaki 6st6nl6đ6n6 s6rd6rmeye dair ortaya koyduğu diğer 66nemli anlayış da d6şman olarak tanımladığı 6evre 6lkelerin n6kleer silahlanma 6alışmalarını engellenmesine dair aktif bir eylem planı i6erisinde olmasıdır. Bu bağlamda, İsrail, n6kleer silahlanmaya evrilebilme olasılığını d6ř6nerek d6şman akt6rlerin her t6rl6 n6kleer faaliyetlerine zarar vermek amacıyla 6eşitli eylemler ger6ekleştirmektedir. İsrail'in uyguladığı uluslararası d6zenin temel normlarını ihlal eder nitelikte bu t6r zorlayıcı eylemler ve bu eylemlerin uluslararası hukuk bağlamında meşruiyetlerinin incelenmesi bu 6alışmanın odağını oluşturmaktadır.

İsrail'in nükleer düzeyde elde ettiği stratejik üstünlüğünü korumak için uyguladığı bu eylemler arasında hedef ülkenin nükleer programında yer alan önemli bilim adamlarının suikast girişimleriyle öldürölmeleri, nükleer faaliyetlerin sürdürölmesi amacıyla inşa edilen yapılara yönelik sabotaj eylemleri, gelişen teknolojik unsurların kullanılması ile gerçekleştirilen siber saldırı faaliyetleri ve kapsamlı bir imha amacını güden askerî operasyonlar yer almaktadır. Uluslararası toplumun temel aktörü olan devletlerin egemenlik anlayışlarının ihlal edildiğı bu faaliyetlerin bir kısmı İsrail tarafından inkâr edilirken bir kısmı da resmî olarak kabul edilmektedir.

İsrail, uluslararası hukuk normları ile uyuşmayan bu tür saldırı eylemlerini meşru bir zemine oturtma çabası içerisinde, bu girişimlerini ulusal güvenliğini sağlamak, bekasını korumak amacıyla yaptığını belirterek gerekçelendirmektedir. Bu gerekçelendirmenin altında ise saldırı düzenlediğı ülkeler olan Suriye, Irak ve İran'in nükleer silah programlarına sahip oldukları ve bu çalışmalar neticesinde elde ettikleri nükleer kabiliyetler ile İsrail halkına ikinci bir soykırım yaşatacaklarına dair bir beklenti yer almaktadır. Ancak bu durum hukuksal bağlamda ele alındığında belirtilmelidir ki gayri nizami ve operasyonel nitelikte nükleer faaliyetlerine yönelik saldırıya maruz kalan bu devletler, uluslararası nükleer silahların yayılmasını önlemeye yönelik oluşturulan rejimin yapıtaşısı niteliğinde olan Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması'na (NPT) "nükleer silaha sahip olmayan devlet" statüsünde taraf olarak Antlaşma'nın 2. maddesi kapsamında hiçbir şekilde nükleer silahları doğrudan ya da dolaylı olarak devralmamayı, üretmemeyi ve elde etmemeyi taahhüt etmişlerdir. Diğer taraftan İsrail, NPT'nin bir parçası olmayı kabul etmeyerek söz konusu antlaşmaya hiçbir şekilde taraf olmamıştır (*Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons* [NPT], t.y.). Bununla birlikte kapsamlı askerî operasyona maruz kalarak tesisleri bombalanan bu devletler bu eylemlerden sonra da nükleer çalışmalarının barışçıl olduğuna dair tutumlarını politikaları ve söylemleriyle ortaya koymuşlardır. Örneğın, İsrail'in 1981 yılındaki saldırısından sonra BM Güvenlik Konseyi'ne açıklamalarda bulunan Irak Dışışleri Bakanı Sa'adun Hammadi, İsrail'in nükleer silaha sahip olduğunu belirtirken Irak'ın da NPT'nin gerektirdiğı şekilde, tüm nükleer faaliyetlerinin UAEK ile imzalanan anlaşma çerçevesinde denetim altında olduğunu ifade etmiştir (Hammadi, 1981, ss. 1-6). Suriye'nin Viyana'daki BM Daimî Büyökelçisi Bassam Sabbagh da 2018 yılında yaptığı konuşmada Suriye'nin NPT antlaşmasına katılan ilk ölkelerden biri olduğunu nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla kullanılmasının taahhüt edilen bu antlaşmaya bağlı kaldığını ve kalmaya devam edeceğini söylemiştir. İran'ın da söylemlerinde nükleer enerjiyi sadece barışçıl olarak kullanma niyetinde olduğu yer almaktadır. Nitekim nükleer silahların kullanımının dini açıdan da uygun olmadığı Dini Lider Hamaney'in fetvası ile de belirtilmiştir. ("Tehran stands by Leader's fatwa banning nuclear weapons", 2025).

Diğer taraftan, devletlerin nükleer çalışmalarında uyumsuzluk olduğuna dair birtakım şüphelerin oluşması öncelikle o devlete karşı herhangi bir saldırı eyleminin gerçekleştirilmesini gerektirmemektedir. Uluslararası hukuk normlarını ihlal eder nitelikteki bu eylemler kurala dayanan uluslararası düzene zarar verirken aynı zamanda nükleer silahların yayılmasını önlemeye yönelik

ortaya konan uluslararası çabaların işlemlerini de aşındırmaktadır. İsrail'in Irak'a yönelik askerî saldırısından sonra BM Güvenlik Konseyi'nin *Resolution 487* kararında da "Söz konusu saldırının, Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesine Dair Anlaşma'nın temelini oluşturan Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'nun tüm güvenlik denetimleri rejimine ciddi bir tehdit oluşturmaktadır" ifadesine yer verilmiştir (Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi [BMGK], 1981).

Son olarak belirtmek gerekir ki İsrail'in bölgedeki farklı aktörlere karşı ortaya koyduğu bu agresif eylemler aktörlerin nükleer faaliyetlerini kimi zaman tamamen durduramasa da ciddi zarar vermiştir. Diğer bir ifadeyle, yaklaşık 50 yıldan fazladır İsrail, bölgedeki nükleer hegemonyasını sürdürmesinde bu tür faaliyetlerin katkısı göz ardı edilemeyecek niteliktedir. Bu bağlamda, her ne kadar bu tür zarar verici uygulamalar hukuki meşruiyet açısından son derece sorunlu görünse de İsrail'in bölgede varlığını sürdürmek, güvenliğini artırmak ve hareket alanını genişletmek amacıyla uygun koşulların oluşması durumunda nükleer silahların bölgede düşman aktörler tarafından elde edilmemesi amacıyla bu tür zorlayıcı ve önleyici eylemleri uygulamaya devam edeceği beklenmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- ABD, İran'da nükleer tesisleri vurdu. (2025, Haziran 22). BBC News Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cwyq87nvl4zo>
- Atomic watchdog says Iran not complying with nuclear safeguards. (2025, Haziran 12). UN News. <https://news.un.org/en/story/2025/06/1164291>
- Atwood, K. (2020, Aralık 2). US official says Israel was behind assassination of Iranian scientist. CNN. <https://www.cnn.com/2020/12/02/politics/iran-scientist-israel-assassination-us>
- Barrett, L. G. (2025, Haziran 15). What Israel wants is a monopoly of control over nuclear weapons – By Readers of The National. *The National*. <https://www.thenational.scot/news/world/25240595.israel-wants-monopoly-control-nuclear-weapons/>
- Beaumont, P. (2025, Haziran 15). What has Israel hit in Iran and how has Iran responded? *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2025/jun/13/what-has-israel-hit-in-iran-and-who-were-the-generals-and-nuclear-scientists-killed>
- Benjamin Netanyahu: Operation Rising Lion prevented Iranian nuclear Holocaust. (2025, Haziran 15). *The Jerusalem Post*. <https://www.jpost.com/israel-news/article-857838>
- Bergman, R. (2010). Killing the killers. *Newsweek*. <https://www.newsweek.com/killing-killers-69081>
- Bergman, R. (2018). *Rise and kill first: The secret history of Israel's targeted assassinations*. Random House.
- Birleşmiş Milletler Antlaşması. (t.y.). United Nations Türkiye. <https://turkiye.un.org/tr/33499-birle%C5%9Fmi%C5%9F-miletler-antla%C5%9Fmas%C4%B1> adresinden 27.07.2025 tarihinde erişildi.
- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi [BMGK]. (1981, 19 Haziran). *Resolution 487 (S/RES/487)*. <https://digitallibrary.un.org/record/22225>
- Black, I., & Morris, B. (1991). *Israel's secret wars: A history of Israel's intelligence services*. Grove Weidenfeld.
- Braut-Hegghammer, M. (2011). Revisiting Osirak: Preventive attacks and nuclear proliferation risks. *International Security*, 36(1), 101-132.
- Brosius, R. (2013). Killing outside the law: The case of Israel's policy of assassinating Iranian nuclear scientists. *Law School Student Scholarship. Student Works*. 89. https://scholarship.shu.edu/student_scholarship/89
- Bryan, E. D., & Smith, H. A. (2018). North Atlantic Treaty Organization: Challenges to collective defense in cyberspace. *American Intelligence Journal*, 35(2), 42-45.
- Claire, R. W. (2004). *Raid on the Sun: Inside Israel's Secret Campaign that Denied Saddam the Bomb*. Broadway Books.
- Clayton, M. (2010, Eylül 21). Stuxnet malware is “weapon” out to destroy ... Iran's Bushehr nuclear plant? *Christian Science Monitor*. <https://www.csmonitor.com/USA/2010/0921/Stuxnet-malware-is-weapon-out-to-destroy-Iran-s-Bushehr-nuclear-plant>

- Cohen, A. (1998). *Israel and the Bomb*. Columbia University Press.
- Cohen, A. (2011). Israel's Nuclear Future: Iran, Opacity, and the Vision of Global Zero. In C. M. Kelleher & J. Reppy (Eds.), *Getting to Zero the path to nuclear disarmament*. (pp. 187-205). Stanford Security Studies.
- Cohen, A., & Burr, W. (2016, Aralık 8). What the U.S. government really thought of Israel's apparent 1979 nuclear test. *Politico Magazine*. <https://www.politico.com/magazine/story/2016/12/1979-vela-incident-nuclear-test-israel-south-africa-214507>
- Cohen, A., & Miller, M. (2010). Bringing Israel's bomb out of the basement. *Foreign Affairs*, 89(5), 30-44.
- Çetinkaya, Ş., & Terzi, S. (2024). Analysing the effects of cyber security on national security from a realist perspective: "Stuxnet" example. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 26(1), 38-51. <https://doi.org/10.54627/gcd.1443278>
- Değdaş, U. C. (2018). Uluslararası hukukta önleyici meşru müdafaa hakkı. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(6), 21-40.
- Fidler, D. P. (2011). Was Stuxnet an act of war? Decoding a cyberattack. *IEEE Security and Privacy*, 9(4), 56-59. <https://doi.org/10.1109/MSP.2011.96>
- Gunerigok, S. (2020, Aralık 3). *US official: Israel behind Iranian scientist's killing*. Anadolu Agency. <https://www.aa.com.tr/en/energy/energy-security/us-official-israel-behind-iranian-scientists-killing/31198>
- Haataja, S., & Akhtar-Khavari, A. (2018). Stuxnet and international law on the use of force: An informational approach. *Cambridge International Law Journal*, 7(1), 99-121. <https://doi.org/10.4337/cilj.2018.01.05>
- Halliday, J. (2010, Eylül 24). Stuxnet worm is the "work of a national government agency". *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/technology/2010/sep/24/stuxnet-worm-national-agency>
- Hammadi, S. (1981). *The Israeli aggression against the peaceful nuclear installations in Iraq: Statement made by Dr. Sa'adoun Hammadi, Minister for Foreign Affairs of Iraq, before the Security Council, 12 June 1981*. Republic of Iraq, Ministry of Foreign Affairs. <http://archive.org/details/TheIsraeliAggressionAgainstThePeacefulNuclearInstallationsInIraq>
- IBAHRI condemns extrajudicial killing of Iran's nuclear scientist, Mohsen Fakhrizadeh. (2020, Aralık 3). International Bar Association. <https://www.ibanet.org/article/e60e1f31-47b3-433a-b009-fc91df00f44c>
- 'Iran has never sought and will never seek to build a nuclear bomb,' President tells General Assembly. (2025, Eylül 24). UN News. <https://news.un.org/en/story/2025/09/1165935>
- Iran's FM says nuclear enrichment will continue, but open to talks. (2025, Temmuz 22). Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2025/7/22/irans-fm-says-nuclear-enrichment-will-continue-but-open-to-talks>
- Israel admits striking suspected Syrian nuclear reactor in 2007. (2018, Mart 21). BBC. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-43481803>

- Israel Defense Forces [@IDF]. (2025, Haziran 14). *ELIMINATED: 9 senior scientists and experts responsible for advancing the Iranian regime's nuclear weapons program. All of the eliminated scientists...*[Tweet]. X. <https://x.com/IDF/status/1933830006557286549>
- Israeli and Iraqi statements on raid on nuclear plant. (1981, Haziran 9). The New York Times. <https://www.nytimes.com/1981/06/09/world/israeli-and-iraqi-statements-on-raid-on-nuclear-plant.html>
- Israeli attack on Iraq's Osirak 1981: Setback or impetus for nuclear weapons? (2021, Haziran 7). National Security Archive. <https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/iraq-nuclear-vault/2021-06-07/osirak-israels-strike-iraqs-nuclear-reactor-40-years-later>
- Israeli, O. (2015). Israel's nuclear amimut policy and its consequences. *Israel Affairs*, 21(4), 541-558.
- Israeli Prime Minister Netanyahu announces attack on Iran, June 2025. (2025, Haziran 18). CIE. <https://israeled.org/prime-minister-netayahus-address-to-the-nation-on-the-war-with-iran/>
- İçöz, E. (2023). Nükleer silahsızlanma rejiminin ilk anomalisi: İsrail ve nükleer belirsizlik stratejisi. İçinde H. Aras & K. Süvari (Eds.), *Uluslararası Sistemin Nükleer Güçleri: Bombaya Sahip Olmak* (ss. 205-245). Nobel Akademik Yayıncılık.
- İran intikam peşinde. (2012, Ocak 14). *Milliyet Gazetesi*. <https://www.milliyet.com.tr/dunya/iran-intikam-pesinde-1488697>
- İran: Muhsin Fahrizade, uydudan kontrol edilen yapay zekaya sahip silahla öldürüldü. (2020, Aralık 7). BBC News Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55211243>
- Jedinia, M. (2020, Aralık 3). *History of assassinations of Iran's top nuclear scientists*. Voice of America. <https://www.voanews.com/a/extremism-watch-history-assassinations-irans-top-nuclear-scientists/6199135.html>
- Katz, Israel [@Israel_Katz]. (2018, Mart 21). *The courageous decision of the Israeli government almost 11 years ago to destroy the nuclear reactor in Syria and the...* [Tweet]. X. https://x.com/Israel_katz/status/976367830156431360
- Kamiński, M. A. (2020). Operation "Olympic Games" cyber-sabotage as a tool of American intelligence aimed at counteracting the development of Iran's nuclear programme. *Security and Defence Quarterly*, 29(2), 63-71. <https://doi.org/10.35467/sdq/121974>
- Koblentz, G. (2011). *Coercive nonproliferation: Israel's use of coercive diplomacy to prevent the proliferation of weapons of mass destruction*. APSA 2011 Annual Meeting Paper [Conference Paper]. <https://ssrn.com/abstract=1900518>
- Koven, R. (1979, Nisan 7). Bombs damage French plant making reactors for Iraq. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1979/04/07/bombs-damage-french-plant-making-reactors-for-iraq/3f61ca4c-98eb-4ff4-b930-c935b02cf794/>
- Kristensen, H. M., & Korda, M. (2022, Ocak 17). Nuclear notebook: Israeli nuclear weapons, 2022. *Bulletin of the Atomic Scientists*. <https://thebulletin.org/premium/2022-01/nuclear-notebook-israeli-nuclear-weapons-2022/>

- Kristensen, H. M., & Korda, M. (2024). *World nuclear forces*. Stockholm International Peace Research Institute. <https://www.sipri.org/yearbook/2024/07>
- Leyden, J. (2012, Haziran 1). *US officials confirm Stuxnet was a joint US-Israeli op*. The Register. https://www.theregister.com/2012/06/01/stuxnet_joint_us_israeli_op/
- Lobell, S. E. (2020). Why Israel launched a preventive military strike on Iraq's nuclear weapons program (1981): The fungibility of power resources. *Journal of Strategic Studies*, 319-344. <https://doi.org/10.1080/01402390.2020.1837116>
- Melman, Y. (2021, Haziran 13). *Israeli nuclear engineer confirms: The Mossad sabotaged Iraqi nuclear equipment on French soil*. Haaretz. <https://www.haaretz.com/israel-news/2021-06-13/ty-article/.premium/israeli-nuclear-engineer-the-mossad-sabotaged-iraqi-nuclear-equipment-in-france/0000017f-f234-d487-abff-f3fe40c40000>
- Melzer, N. (2008). *Targeted killing in International Law*. Oxford University Press.
- Meisels, T. (2014). Assassination: Targeting nuclear scientists. *Law and Philosophy*, 33(2), 207-234.
- Murdering nuclear scientists does not prevent proliferation, a nuclear free Middle East does*. (2020, Aralık 6). Global Justice in the 21st Century. <https://richardfalk.org/2020/12/06/3314/>
- O'Connell, M. E. (2024, Ağustos 6). *Assassination is always unlawful - regardless of who is killed and on whose orders*. The Conversation. <http://theconversation.com/assassination-is-always-unlawful-regardless-of-who-is-killed-and-on-whose-orders-236004>
- Operation Opera - An inside look into one of the most infamous IDF operations*. (2023, Haziran 7). The Israel Defense Forces (IDF). <https://www.idf.il/en/articles/2023/operation-opera-an-inside-look-into-one-of-the-most-infamous-idf-operations/>
- Patrikarakos, D. (2012). *Nuclear Iran: The birth of an atomic state*. I.B. Tauris.
- Peck, D. (2012, Ocak 12). The long tradition of killing Middle Eastern nuclear scientists. *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2012/01/the-long-tradition-of-killing-middle-eastern-nuclear-scientists/251338/>
- Pogany, I. (1981). The destruction of Osirak: A legal perspective. *The World Today*, 37(11), 413-418.
- Pletka, D. (2025, Temmuz 31). Why does Israel keep assassinating Iranian officials? Because it works. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2022/06/29/iran-irgc-assassinations-israel-targeted-killing-nuclear/>
- Prime Minister of Israel [@IsraeliPM]. (2025, Haziran 13). *Prime Minister Netanyahu: "Moments ago, Israel launched Operation Rising Lion, a targeted military operation to roll back the Iranian threat..."* [Tweet]. X. <https://x.com/IsraeliPM/status/1933329728246534596>

- Ravid, B. (2025, Haziran 22). *U.S. enters Israel's war against Iran*. Axios. <https://www.axios.com/2025/06/21/us-strike-iran-nuclear-israel-trump>
- Reid, S. A. (2023, Ekim 17). How the U.S. issued its first ever order to assassinate a foreign leader. *Politico*. <https://www.politico.com/news/magazine/2023/10/17/patrice-lumumba-congo-washington-00121755>
- Reiter, D. (2005). Preventive attacks against nuclear programs and the "success" at Osiraq. *The Nonproliferation Review*, 12(2), 355-371.
- Richardson, J. (2011). Stuxnet as cyberwarfare: Applying the law of war to the virtual battlefield. *UIC John Marshall Journal of Information Technology & Privacy Law*, 29(1), 1-27.
- Richelson, J. T. (2002). When kindness fails: Assassination as a national security option. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 15(2), 243-274.
- Sanger, D. E. (2012). *Confront and conceal: Obama's secret wars and surprising use of American power*. Crown Publishers.
- Sanger, D. E., & Mazzetti, M. (2007, Ekim 14). Israel struck syrian nuclear project, analysts say. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2007/10/14/washington/14weapons.html>
- Schaer, C. (2025, Haziran 18). *Israel's Iran attack sparks legal debate*. DW. <https://www.dw.com/en/israel-iran-attack-legality-international-law/a-72952324>
- Seeking to thwart Iraq's nuclear programme Israel bombed French warehouse, book claims*. (2021, Haziran 14). Middle East Monitor. <https://www.middleeastmonitor.com/20210614-seeking-to-thwart-iraqs-nuclear-programme-israel-bombed-french-warehouse-book-claims/>
- Sharon, J. (2025, Haziran 19). *Do Tehran's nuclear program and terror proxies legally justify Israel's attack?* The Times of Israel. <https://www.timesofisrael.com/do-tehrans-nuclear-program-and-terror-proxies-legally-justify-israels-attack/>
- Shipler, D. K. (1981, Haziran 9). Israeli jets destroy Iraqi atomic reactor; attack condemned by U.S. and Arab nations. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/1981/06/09/world/israeli-jets-destroy-iraqi-atomic-reactor-attack-condemned-us-arab-nations.html>
- Schmitt, M. N. (2021, Ekim 15). Assassination in the law of war. *Lieber Institute West Point*. <https://lieber.westpoint.edu/assassination-law-of-war/>
- Sloss, D. (2003). Forcible arms control: Preemptive attacks on nuclear facilities. *Chicago Journal of International Law*, 4(1), 39-57.
- Snider, T. (2020, Ekim 26). *Covert strikes against Iran recount Israeli campaign against Iraq*. Mondoweiss. <https://mondoweiss.net/2020/10/covert-strikes-against-iran-recount-israeli-campaign-against-iraq/>
- Snyder, J. C. (1983). The road to Osiraq: Baghdad's quest for the bomb. *Middle East Journal*, 37(4), 565-593.
- Steven, S. (1981). *The spymasters of Israel*. Ballantine Books.

- Syria ‘very likely’ had an unreported nuclear plant, UN agency chief says. (2011, Haziran 6). UN News. <https://news.un.org/en/story/2011/06/377512>
- Talbot, B. (2023). Israel’s begin doctrine: Preventive strike tradition and Iran’s nuclear pursuits. *Æther: A Journal of Strategic Airpower & Spacepower*, 2(4), 7–21.
- Tamsett, J. (2004). The Israeli bombing of Osiraq reconsidered: Successful counterproliferation? *The Nonproliferation Review*, 11(3), 70–85.
- Tehran stands by Leader’s fatwa banning nuclear weapons: Parliament. (2025, Temmuz 13). *Tehran Times*. <https://www.tehrantimes.com/news/515569/Tehran-stands-by-Leader-s-fatwa-banning-nuclear-weapons-Parliament>
- The death of a nuclear dream*. (2006, Haziran 7). Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2006/6/7/the-death-of-a-nuclear-dream>
- TOI Staff. (2021, Eylöl 18). *Mossad killed Iran’s top nuke scientist with remote-operated machine gun*—NYT. The Times of Israel. <https://www.timesofisrael.com/mossad-killed-irans-top-nuke-scientist-with-remote-operated-machine-gun-nyt/>
- Tramazzo, J. C. (2023, Haziran 23). *Sabotage in law: Meaning and misunderstandings*. Lieber Institute West Point. <https://lieber.westpoint.edu/sabotage-law-meaning-misunderstandings/>
- Transcripts—Piers Morgan live one-on-one with Prime Minister Benjamin Netanyahu*. (2011, Mart 17). CNN. <https://transcripts.cnn.com/show/pmt/date/2011-03-17/segment/01>
- Treaty on the non-proliferation of nuclear weapons (NPT)*. (t.y.). United Nations Office for Disarmament Affairs. <https://disarmament.unoda.org/wmd/nuclear/npt/text/> adresinden 12.10.2025 tarihinde erişildi.
- “We view people who attack us as legitimate targets”. (2001, Şubat 15). *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2001/feb/15/israel1>
- Yamaner, M. B., Öktem, A. E., Kurtdarcan, B., & Uzun, M. C. (2009). 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri. Galatasaray Üniversitesi Hukuk Faköltesi Yayınları.
- Younes, A. (2018, Nisan 22). *How Israel’s Mossad assassinates*. Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2018/4/22/how-mossad-carries-out-assassinations>
- Yüksel, M. A. (2024). Askeri güç kullanımında davetle müdahale argümanı ve Rusya’nın 2014 Ukrayna müdahalesi. *Karadeniz Araştırmaları*, 21(84), 1158–1174.
- Zetter, K. (2013, Mart 25). Legal experts: Stuxnet attack on Iran was illegal “Act of Force”. *Wired*. <https://www.wired.com/2013/03/stuxnet-act-of-force/>

Extended Summary

One of the most significant developments that would concern Israel, located in a region of geostrategic importance at both the regional and global levels, as a threat to its security, is a possible nuclear acquisition by hostile actors in the region. In particular, the possession of nuclear weapons by states that reject Israel's existence would both break Israel's nuclear power monopoly in the region and pose an existential threat to Israel. To prevent such a situation, Israel has been implementing various coercive measures to prevent the proliferation of nuclear weapons in the region. This study examines these methods, particularly those that are legally controversial. The study aims to clarify these questions: Which unlawful methods does Israel apply to prevent the proliferation of nuclear weapons in its strategic environment? Why are these methods used by Israel considered problematic in terms of international law? How have these strategic and tactical methods used to coerce surrounding states to abandon nuclearization affected the target actor's program?

Open sources were used to obtain the findings for the study. Official discourse on the Israeli government was used as primary sources, while opinions, academic studies, and reports were used as secondary sources.

In this study, the strategic approach Israel has attempted to develop to counter potential nuclear proliferation in its surrounding region is examined first. Israel, which was considered to possess nuclear weapons in the late 1960s, can be assessed as the first and only state in the region with a nuclear strike force. Since then, Israel's efforts to maintain its monopoly on nuclear power have constituted one of its most fundamental security policies. One of the two strategic approaches Israel has implemented in this regard is a policy of nuclear ambiguity, which, instead of openly declaring its possession of nuclear weapons, officially neither acknowledges nor denies its acquisition of nuclear capability. This ambiguity approach provides Israel with a deterrent capacity while not encouraging other actors in the region to acquire nuclear weapons. Another important approach Israel has demonstrated to maintain its nuclear dominance in its region is its active action plan to prevent the nuclear proliferation of surrounding countries, which it defines as enemies. The understanding of preventing such a possible situation came to the fore with the Begin Doctrine put forward by Israel's nuclear Prime Minister Menachem Begin in the early 1980s. In this context, Israel, considering the possibility of evolving into nuclear proliferation, is undertaking various actions to undermine the nuclear activities of all hostile actors. These coercive actions, which violate fundamental norms of the international order, constitute the focus of this study.

The study discusses these various tactical actions Israel has taken against actors in its surrounding region to maintain its strategic power superiority based on the nuclear capability it acquired in the 1970s. Israel appears to have employed a range of tactical methods, questionable under international law, to disrupt the nuclear programs of states it perceives as enemies, with the expectation that these nuclear studies can be used for military purposes. These methods include a variety of military and intelligence activities, including the assassination of various nuclear scientists, sabotage and bombing attacks intended to render nuclear infrastructure

unusable, military operations aimed at completely destroying nuclear facilities, and cyberattacks intended to disrupt nuclear activities at the program level.

For example, in the 1980s, key nuclear scientists involved in Iraq's nuclear research were killed under suspicious circumstances. Sabotages were also carried out against Iraq's nuclear facilities in those years. Furthermore, a military airstrike was conducted by Israel against Iraq's nuclear reactor. Similarly, in the 2000s, some key figures in Iran's nuclear program were also killed. Cyberattacks and military operations were also conducted to neutralize Iran's nuclear activities. Syria was another country targeted by Israel. Israel destroyed a potential Syrian nuclear facility with an airstrike in 2007. Some of these actions, which violate the territorial sovereignty of states as key actors in the international community, are denied by Israel; others are officially acknowledged.

Israel, in its attempt to legitimize such attacks, which contradict international legal norms, justifies these actions by claiming they are aimed at ensuring national security and preserving its survival. Underlying this justification is the expectation that the countries it attacks—Syria, Iraq, and Iran—have nuclear weapons programs and, with the nuclear capabilities they acquire as a result of these efforts, will inflict a second genocide on the Israeli people. However, when considering this situation in a legal context, it should be noted that these states, which have been subjected to attacks related to their irregular and operational nuclear activities, are parties as “non-nuclear-weapon states” to the Nuclear Non-Proliferation Treaty (NPT), a main arrangement of the international regime established to prevent the proliferation of nuclear weapons. On the other hand, the emergence of suspicions of non-compliance in a state's nuclear activities does not necessarily necessitate any act of aggression against that state. These actions, which violate international legal norms, undermine the rules-based international order and erode the effectiveness of international efforts to prevent the proliferation of nuclear weapons.

While these aggressive actions taken by Israel against various actors in the region sometimes fail to halt their nuclear activities completely, they can be said to have inflicted significant damage. In other words, the contribution of such activities to Israel's maintenance of its nuclear hegemony in the region over the past 50 years cannot be ignored. In this context, while such damaging practices appear highly problematic in terms of legal legitimacy, it is expected that Israel will continue to implement such coercive and preventive actions to maintain its presence in the region, enhance its security, and expand its sphere of influence to prevent hostile actors from acquiring nuclear weapons.